

Висновки. Саміт Україна – ЄС засвідчив низький рівень зацікавленості Євросоюзу у допомозі вирішити українські проблеми. В черговий раз, Україна залишилась із запевненнями та висловлюванням підтримки з боку європейських політиків, а не з конкретними пропозиціями практичного характеру. Підсумки саміту залишилися декларативними та невизначеними. Конкретики надано не було, що говорить про те, що вітчизняна дипломатична служба не доклала необхідних зусиль для обстоювання практичних національних інтересів України. Поряд із цим, наша держава отримала додаткові вимоги для того, щоб отримати черговий транш. Сподівання на швидку лібералізацію безвізового режиму себе не виправдали, натомість ми отримали невизначеність та додаткові вимоги від Нідерландів, які, як було зазначено в тексті статті, повністю нівелюють євроінтеграційні плани України. Виходячи з цього, можна зауважити на тому, що підсумки саміту виявились дуже «сухими» для України і не наблизили нашу державу до ЄС.

Що стосується перспектив, то вони також не є позитивними. Внутрішня складна ситуація в державі та наявність ряду деструктивних процесів не дозволяють сподіватись на те, що найближчим часом стратегічний діалог із Європейським Союзом буде розвиватись в широкому форматі. Позиція ЄС полягає в тому, щоб Україна самостійно вирішувала свої внутрішні проблеми, особливо в сфері безпеки, а тільки потім можна буде говорити про подальший розвиток відносин. Українська позиція полягає в тому, щоб Євросоюз посприяв вирішенню внутрішніх проблем і підтримав нашу державу матеріально. Це йде в розріз інтересам Європи, а тому, поки що, ми маємо неоднозначну ситуацію, в якій компроміс відсутній.

Подальше дослідження даної проблематики сприятиме розширенню кола питань, які становлять цінність в контексті відносин України з Європейським Союзом. Це дозволить визначити нові підходи та шляхи вдосконалення стану двосторонніх відносин, а також сприятиме наповненню даної теми новими фактами та матеріалами. Доцільним у перспективі є застосування аналітичного підходу для більш детального вивчення специфіки відносин України з ЄС в найбільш актуальних сферах співробітництва.

Список використаних джерел

1. Итоги саммита Украина–ЕС 2016 [Електронний ресурс] / РБК – Україна. – Режим доступу: <https://daily.rbc.ua/rus/show/itogi-sammita-ukraina-es-2016-1480014052.html> (24.11.2016). – Назва з екрану.
2. Матвеев В. Саммит Украина–ЕС: разочарования и новые надежды [Електронний ресурс] / РИА Новости Украина. – Режим доступу: <http://rian.com.ua/analytics/20161125/1019019857.html> (25.11.2016). – Назва з екрану.
3. Воскресенский М. Саммит Украина–ЕС: Киев получил очередную порцию обещаний [Електронний ресурс] / РИА Новости. – Режим доступа: <https://ria.ru/world/20161124/1482125558.html> (24.11.2016). – Название с экрана.
4. Гомон Д. Минус безвиз, плюс гроші. Який результат саміту Україна–ЄС [Електронний ресурс] / Espresso. – Режим доступу: http://espresso.tv/article/2016/11/24/samit_ukrayina_yes_plyus_groshi_minus_bezviz (24.11.2016). – Назва з екрану.
5. Санкции будут продлены в декабре, и это больше, чем надежда – Туск [Електронний ресурс] / Европейська правда. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2016/11/24/7057956/> (24.11.2016). – Назва з екрану.
6. Кредит ЕС на 600 млн. евро: Порошенко готов отменить запрет на экспорт леса [Електронний ресурс] / РИА Новости Украина. – Режим доступу: <http://rian.com.ua/politics/20161124/1019015842.html> (24.11.2016). – Назва з екрану.

7. Торговельно–економічне співробітництво Україна–ЄС [Електронний ресурс] / Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/ukraine-eu-trade>. – Назва з екрану.

References

1. Itogi sammita Ukraina–ES 2016 [Elektronnyi resurs] / RBK – Ukraina. – Rezhym dostupu: <https://daily.rbc.ua/rus/show/itogi-sammita-ukraina-es-2016-1480014052.html> (24.11.2016). – Nazva z ekranu.
2. Matveev V. Sammit Ukraina–ES: razocharovaniya i novye nadezhdy [Elektronnyi resurs] / RIA Novosti Ukraina. – Rezhym dostupu: <http://rian.com.ua/analytics/20161125/1019019857.html> (25.11.2016). – Nazva z ekranu.
3. Voskresenskiy M. Sammit Ukraina–ES: Kiev poluchil ocherednyu portsiyu obeshchaniy [Elektronnyi resurs] / RIA Novosti. – Rezhym dostupa: <https://ria.ru/world/20161124/1482125558.html> (24.11.2016). – Nazvanie s ekrana.
4. Gomon D. Minus bezviz, plus hroshi. Yakiy rezultat samitu Ukraina–YeS [Elektronnyi resurs] / Espresso. – Rezhym dostupu: http://espresso.tv/article/2016/11/24/samit_ukrayina_yes_plyus_groshi_minus_bezviz (24.11.2016). – Nazva z ekranu.
5. Sanktsii budut prodleny v dekabre, i eto bolshe, chem nadezhda – Tusk [Elektronnyi resurs] / Yevropeiska pravda. – Rezhym dostupu: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2016/11/24/7057956/> (24.11.2016). – Nazva z ekranu.
6. Kredit ES na 600 mln. evro: Poroshenko gotov otmenit zapret na eksport lesa [Elektronnyi resurs] / RIA Novosti Ukraina. – Rezhym dostupu: <http://rian.com.ua/politics/20161124/1019015842.html> (24.11.2016). – Nazva z ekranu.
7. Torhovelnno–ekonomichne spivrobitnytstvo Ukraina–YeS [Elektronnyi resurs] / Predstavnytstvo Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzu ta Yevropeiskomu Spivotvarystvu z atomnoi enerhii. – Rezhym dostupu: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/ukraine-eu-trade>. – Nazva z ekranu.

Vonsovych O. S., PhD in Political Science, associate professor of international relations department of Private Joint Stock Company «Higher educational institution «Kyiv Academy for the Humanities»(Ukraine, Kyiv), sefinrof@ipnet.ua

The summit Ukraine – European Union: results and prospects

The aim of this paper is to study and analyze the results and prospects of the summit Ukraine – European Union. During writing, the author used the following methods: analysis, synthesis, comparison, induction, deduction. The main obtained conclusions are as follows: results of the summit, as a whole, were declarative and vague: concrete and practical propositions was not prompted, which means that the national diplomatic service has not made the necessary efforts to defend Ukraine's practical national interests; summit Ukraine – EU testified European Union's low level of interest in helping to solve the Ukrainian problem issues (liberalization of the visa regime, the continuation of anti-Russian sanctions, the completion of the ratification of the Association Agreement with the EU and others); results of the summit did not bring our country closer to the EU; internal complex situation in the state and presence of a number of destructive processes do not allow to hope that in the near future, a strategic dialogue with the European Union will develop in wide format.

Keywords: Ukraine, European Union, prospects, cooperation, problems, national interests.

* * *

УДК 327.7

Сидоренко І. С.,
аспірантка кафедри міжнародної інформації,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин
(Україна, Київ), sidorenkoirina593@gmail.com

ПРАКТИКА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАТО

Проаналізовано ефективність практики використання стратегічних комунікацій для вирішення зовнішньополітичних і безпекових проблем НАТО. Встановлено, що керівництво організації розглядає стратегічні комунікації як інструмент для інформування, координації та підтримки рішень і дій Альянсу. Визначено функціональні характеристики моделі стратегічних комунікацій НАТО, за допомогою яких здійснюється ефективна міжнародна комунікація.

Ключові слова: стратегічні комунікації, публічна дипломатія, зовнішньополітичні інтереси, інформаційна операція, НАТО.

Актуальність дослідження визначається науковою і політичною доцільністю з'ясування перспектив модернізації сфери міжнародних відносин з огляду на появу стратегічних комунікацій як сучасного інструментарію політичної діяльності міжнародних акторів. Ефективна система комунікацій та взаємодії міжнародних акторів є запорукою збереження високого рівня довіри до системи управління та позитивного сприйняття дій НАТО, що безпосередньо впливає на успішність операцій і політики організації. НАТО використовує як традиційні засоби масової інформації, так й інтернет-медіа для підвищення обізнаності, розуміння і підтримки своїх рішень і дій на міжнародній арені. При цьому ефективність комунікаційної діяльності Альянсу залежить від координації зусиль країн-членів, що узгоджуються з політикою, процедурами і принципами НАТО. Тому ефективна політика стратегічних комунікацій вимагає чіткого визначення основних цілей та принципів стратегічних комунікацій організації, а також взаємозв'язку між різними комунікаційними напрямками організації: публічною дипломатією, зв'язками з громадськістю з цивільними особами, військовими, інформаційними та психологічними операціями [1].

Дослідженню поняття та механізмів використання стратегічних комунікацій присвячено наукові роботи Г. Почепцова, Є. Пашенцева, В. Циганова, І. Панаріна, Г. Корсакова, Н. Цветкової, А. Манойло, А. Фролова, А. Петренко, В. Новікова, С. Тезема, К. Йорка, Г. Брюса, Д. Мерфи, Б. Грегори, Д. Вентра, П. Корніша, К. Пола, С. Катліпа, А. Сентера, К. Ферн-Бенкса, В. Бенуа, Т. Кумбса, Т. Лібаера, Р. Улмера, Т. Селлау, М. Сиджера, Т. Келехера, Т. Хелмера, С. Кормана, М. Крейга, Дж. Ная-мл. та інших, які аналізують проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій для протидії сучасним викликам і загрозам в інформаційному просторі.

Мета статті – дослідити практику стратегічних комунікацій НАТО. Завдання статті: виявити функціональні характеристики моделі стратегічних комунікацій НАТО для здійснення ефективної міжнародної комунікації.

Важливість і значущість дослідження стратегічних комунікацій у взаємодії міжнародних акторів зумовлюють підвищений інтерес до неї багатьох зарубіжних і вітчизняних теоретиків і практиків, оскільки стратегічним комунікаціям присвячено дослідження фахівців як щодо трансформації системи міжнародних відносин під впливом комунікаційного чинника, так і щодо з'ясування оновлених механізмів здійснення міжнародного співробітництва в умовах кризи. Зокрема, американський дослідник К. Пол визначає стратегічні комунікації як процес підтримки зовнішньополітичної стратегії для координації дій, повідомлень, зображень та інших форм візуалізації, призначених для інформування, впливу на цільові аудиторії та для підтримки зовнішньополітичних інтересів міжнародних акторів. К. Пол визнає істотний взаємозв'язок між національною стратегією і стратегічними комунікаціями, зазначаючи, що такий зв'язок може бути стратегічно важливим тільки тоді, коли чітко заявлені національні цілі, що містять вкладені проміжні або допоміжні цілі, включаючи весь шлях до оперативного та тактичного рівня [2].

У доповіді Міністерства оборони США про стратегічні комунікації (2009 р.) дане поняття трактується як дії, що направлені на розуміння та залучення цільових аудиторій з метою створення, зміцнення та збереження сприятливих умов для досягнення цілей, інтересів та політики уряду США завдяки координації програм, планів та ключових повідомлень. Стратегічні комунікації розглядаються і як процес поєднання сприйняття аудиторії та стейкхолдерів з отриманими результатами під час реалізації політики планування [3]. Таким чином, стратегічні комунікації передбачають поєднання різних видів діяльності, що включають зв'язки з громадськістю, інформаційні операції та політичний процес з метою підтримки зовнішньополітичних інтересів міжнародних акторів.

Процес стратегічних комунікацій спрямований на синхронізацію та посилення впливу одного міжнародного актора по відношенню до іншого, що дозволяє підвищити статус та легітимність уряду США; послабити довіру до супротивника; переконати цільові аудиторії щодо прийняття заходів, що реалізують США або їх міжнародні союзники; переконати супротивника прийняти або утриматися від прийняття відповідних міжнародних ініціатив. Відзначимо, що стратегічні комунікації включають як горизонтальну координацію з міжнародними партнерами через Міністерство оборони США, так і вертикальну координацію на всіх рівнях командування. Така координація дій спрямована на підтримку культурних, інформаційних і комунікаційних аспектів політики стратегічного планування міжнародного актора, що дозволяє поєднувати «м'яку» силу та військову могутність. Ефективні стратегічні комунікації вимагають активної і стійкої взаємодії з відповідними зацікавленими сторонами, з урахуванням чого Міністерство оборони США все частіше використовує термін «стратегічна взаємодія і комунікації» замість терміна «стратегічні комунікації». Кілька інших департаментів і установ, а також співробітники відділу національної безпеки, також починають використовувати термін «взаємодія» замість або на додаток до терміну «стратегічні комунікації» [3]. Додамо, що стратегічні комунікації також визначаються як процес, призначений для координації взаємодії між учасниками різних відомств для посилення свого стратегічного впливу, що дозволяє поєднувати інформаційно-комунікаційні інструменти для формування необхідного сприйняття міжнародних ініціатив різних акторів [4].

Зауважимо, що у вересні 2009 р. НАТО розробила власну концепцію стратегічних комунікацій під назвою «Політика стратегічних комунікацій НАТО». Даний документ містить визначення поняття стратегічних комунікацій, публічної дипломатії, цивільних зв'язків із громадськістю, військових зв'язків із громадськістю, інформаційних та психологічних операцій. У ньому також окреслено головні принципи та цілі стратегічних комунікацій НАТО, повноваження керівних органів та особливості використання соціальних медіа. Зокрема, стратегічні комунікації НАТО, за визначенням фахівців, розглядаються як скоординоване і доцільне використання комунікативних можливостей діяльності Альянсу, а саме публічної дипломатії, цивільних зв'язків із громадськістю, військових зв'язків із громадськістю,

інформаційних та психологічних операцій для підтримки політики організації, операцій і заходів для просування цілей Північноатлантичного альянсу [1].

У цьому контексті додамо, що НАТО визначає публічну дипломатію як цілеспрямовану комунікацію з цивільним населенням з метою підвищення обізнаності та підтримки політики, операцій та дій Альянсу. Комунікаційна підтримка військових зв'язків з громадськістю відбувається через просування військових цілей і завдань НАТО для підвищення обізнаності та розуміння військових аспектів діяльності організації, що включає планування і залучення мас-медіа, внутрішні комунікації та суспільні відносини. При цьому інформаційні операції передбачають координацію військової комунікаційної діяльності для створення бажаного інформаційно-психологічного впливу на супротивників та підтримку операцій, місій і цілей НАТО. Психологічні операції розуміються як заплановані психологічні заходи з використанням сучасних методів зв'язку та інших засобів, спрямованих на цільові аудиторії для того, щоб впливати на сприйняття, ставлення та поведінку громадськості з метою досягнення політичних і військових цілей [1].

Серед провідних цілей стратегічних комунікацій НАТО виділимо такі, як: здійснення операцій, місії і діяльності НАТО шляхом включення стратегічних комунікацій до політики оперативного планування; сприяння поглибленню співпраці держав-членів НАТО для підвищення обізнаності громадськості, розуміння і підтримки міжнародної діяльності Альянсу. Таким чином, серед ключових принципів стратегічних комунікацій Північноатлантичного альянсу є узгодженість ключових повідомлень на всіх рівнях управління; активна участь в інформаційному просторі, в тому числі соціальних медіа, з акцентом на швидкість і оперативність, відповідно до узгоджених керівних принципів; точність, ясність і релевантність повідомлень; залучення всіх комунікаційних можливостей НАТО і всіх доступних комунікаційних платформ для поширення важливих повідомлень; проведення регулярного моніторингу громадської думки щодо сприйняття міжнародних ініціатив організації [1].

Практичним проявом діяльності НАТО у сфері стратегічних комунікацій стало відкриття Центру передового досвіду з питань стратегічних комунікацій НАТО, що отримав статус міжнародної організації (Латвія, 2014 р.). Зокрема, центр був створений сімома країнами-партнерами, серед яких Латвія, Литва, Естонія, ФРН, Польща, Сполучене Королівство та Італія. Директором Центру передового досвіду з питань стратегічних комунікацій НАТО став Я. Саргс. У 2015 р. центр розпочав свою активну діяльність, яка передбачала підписання низки практичних угод для реалізації його завдань. Протягом звітнього періоду центр здійснював свою основну діяльність відповідно до програми роботи і бюджету, що був затверджений керівним комітетом. У цілому структурними підрозділами центру є сектор, що займається розробкою доктрин і концепцій; сектор з питань освіти і підготовки кадрів; оперативний відділ підтримки; відділ комунікацій між країнами-членами НАТО. Директорат, до складу якого входить Радник з правових та фінансових питань, забезпечує необхідну

адміністративну та організаційну підтримку, при цьому заступник директора відповідає за основну роботу центру, а начальник штабу – за координацію персоналу і здійснює контроль за інформаційними потоками на рівні центру. Вищим органом прийняття рішень є керівний комітет, що складається з представників усіх країн-членів НАТО. У 2016 р. керівний комітет ухвалив рішення про збільшення числа посад співробітників центру і створення нового підрозділу з технічного та наукового розвитку [5].

Головна місія центру полягає в підтримці процесу розвитку потенціалу НАТО, посиленні ефективності місій та їх функціональної складової через забезпечення повної і своєчасної експертизи стратегічних комунікацій. З огляду на, що метою центру стало поліпшення стратегічних комунікаційних можливостей НАТО за допомогою проведення досліджень і аналізу, розробки концепцій, досліджень, а також освітньої і професійної підготовки. Центр працює як дослідницька установа для тестування науково-практичних підходів. Зокрема, до діяльності центру залучено міжнародних експертів з різних сфер стратегічних комунікацій, в тому числі публічної дипломатії, зв'язків з громадськістю, військових зв'язків з громадськістю, інформаційних операцій і психологічних операцій, а також фахівців із суміжних сфер для проведення семінарів і конференцій, організованих під управлінням центру. У порівнянні з 2014 р. у 2015 р. відбулося розширення напрямів діяльності центру, що сприяло збільшенню на 40% кількості міжнародного персоналу, зокрема серед співробітників центру з'явилися експерти з США, що зробили внесок у розвиток дослідницьких проєктів центру та підвищили рівень використання соціальних мереж для реалізації завдань центру [5].

Таким чином, основними проєктами центру стали сприяння розвитку військового комітету НАТО щодо політики і доктрини стратегічних комунікацій, оскільки виникла потреба у формування загального уявлення про стратегічні комунікації серед країн-членів НАТО; проведення досліджень російських інформаційних кампаній проти світу і України в 2014 р.; аналіз соціальних мереж і заходів, які потенційно можуть бути використані як зброя для проведення інформаційної війни; розробка базового онлайн курсу для вивчення стратегічних комунікацій. Відзначимо, що перелік проєктів охоплює широкий спектр інтересів, включаючи наукові дослідження, публікації, сферу освіти і професійної підготовки. Для проведення досліджень і розробки доктрин центр співпрацює з такими установами, як Латвійська асоціація політологів; Католицький університет Івана Павла II в Любліні; Латвійський інститут міжнародних відносин; Європейський Центр досліджень у Литві; Королівський Об'єднаний інститут оборонних досліджень; Дослідницький центр конфліктології у Великій Британії; Королівський військовий коледж Канади; Сили оборони Естонії [5].

Центр залучає також експертів з питань комунікацій до проєктів, призначених для сприяння розвитку потенціалу НАТО. Відзначимо, що у 2015 р. центр отримав фінансову підтримку від уряду Канади для вдосконалення програми стратегічних комунікацій, дослідницького потенціалу і розвитку навичок аналізу

цільових груп. У цьому контексті центр провів низку навчальних семінарів для грузинських, українських і молдовських урядовців для ознайомлення їх з методологією та значенням стратегічних комунікацій у сучасному суспільстві. Центр також розвиває співпрацю з іншими осередками передового досвіду НАТО, зокрема, співпраця зі школою НАТО і Балтійським коледжем оборони дозволила підвищити потенціал і розширити підходи до реалізації завдань стратегічних комунікацій організації [5]. Серед головних напрямів роботи центру, що були заплановані виокремлено захист НАТО та країн-членів від пропаганди; дослідження інструментів пропаганди Російської Федерації проти союзників НАТО; виявлення ознак ведення гібридної війни для формування заходів протидії такій війні; вивчення особливостей залучення соціальних медіа до просування міжнародних ініціатив Альянсу; підтримка навчальних курсів з питань стратегічних комунікацій; організація міжнародних тренінгів у сфері стратегічних комунікацій; підтримка політики і розробка доктрин НАТО; дослідження соціальних медіа та інформаційних технологій для боротьби зі стихійними і кризовими ситуаціями; оцінка впливу публічної дипломатії; розробка академічного журналу «Стратегічні комунікації у сфері оборони» [6].

Додамо, що підхід РФ до процесу ведення інформаційної війни щодо України (2014 р.) привернув увагу Заходу з самого початку кризи. Для Росії, «інформаційне протистояння» або «інформаційна війна» є широким і всеохоплюючим поняттям, що охоплює широкий спектр різних видів інформаційно-пропагандистської діяльності, де інформація виступає як інструмент ведення боротьби. Для реалізації завдань інформаційної війни також використовуються комп'ютерні мережеві операції, психологічні операції, стратегічні комунікації, розвідка, контррозвідка, операції маскування, дезінформація, радіоелектронна боротьба, психологічний тиск і знищення комп'ютерних можливостей супротивника. Зауважимо, що Росія бачить перевагу в широкому застосуванні інформаційної війни як ключового чинника реалізації власних зовнішньополітичних ініціатив, що реалізується через поєднання військових, невійськових, а також спеціальних ненасильницьких заходів, які включають різноманітні форми та методи і об'єднують політичні, економічні, інформаційні, технологічні заходи, в першу чергу за рахунок використання інформаційних переваг. Інформаційна війна стає відправною точкою, в якій широко використовуються засоби масової інформації та глобальні комп'ютерні мережі, а саме блоги, соціальні мережі та інші інтернет-ресурси [7].

Координація та поєднання різних інформаційних інструментів є відмінною рисою того, як Росія прагне проводити інформаційну війну. Критики комунікаційної діяльності НАТО припускають, що на рівні Альянсу відсутня узгодженість підходів щодо визначення всіх елементів і складових стратегічного застосування сили в інформаційній сфері. Оскільки такі терміни, як «інформаційна війна», «психологічні операції», «стратегічні комунікації», «комп'ютерні мережеві операції» і «операції маскування» мають різне трактування та використовуються у різних контекстах для опису розбіжних цілей і дій. При цьому

усвідомлення того, що РФ не може безпосередньо конкурувати з НАТО, призвело до зміщення акцентів у публічних виступах російського політикума, зокрема інформаційна війна наразі розглядається як інструмент участі в сучасних збройних конфліктах, що дозволяє підтримувати та просувати національні інтереси держави [7]. Таким чином, у перспективі інформаційна війна може стати одним з ефективних інструментів міжнародних акторів, який вони використовують для досягнення переваг у боротьбі за сфери зовнішньополітичного впливу.

Додамо, що використання глобальної мережі Інтернет з військовою метою мінімізує залучення звичайних збройних сил, проте максимізує психологічний вплив на свідомість громадян держав, що стали об'єктами агресії. Інформаційні ресурси стали одним з ефективних видів зброї, так як їх використання дозволяє дестабілізувати внутрішню ситуацію в країні упродовж короткого проміжку часу. Отже, головною метою інформаційно-психологічної операції є зміна політичного режиму в країні через масовий вплив на військово-політичне керівництво супротивника та шляхом впливу на масову свідомість населення, щоб воно підтримувало агресора, діючи проти власних інтересів [7].

Усвідомлення деструктивного потенціалу методів інформаційної війни призводить до цілеспрямованого контролю над інформацією, що подається населенню РФ, зокрема ключову роль в здійсненні впливу на російських громадян відіграє телебачення, що транслює альтернативну реальність [7]. При цьому відзначимо, що абсолютної ізоляції громадськості від альтернативних джерел інформації не відбувається, проте контроль за поширенням інформації у мережі Інтернет дозволяє формувати асиметричне ставлення зовнішньої та внутрішньої аудиторії до української кризи.

Зазначимо, що наслідки поширення дезінформації про події в Україні мають суперечливий характер для НАТО, зокрема: по-перше, важко протистояти російській дезінформації про роль, характер і діяльність Альянсу в середині РФ, оскільки російське керівництво докладає зусиль, щоб запобігти або вплинути на доступ громадськості до такої інформації. Крім того, часткова інформаційна ізоляція сприяє спотворенню даних щодо заяв іноземних лідерів; по-друге, зусилля російського політикума спрямовані на ізоляцію населення РФ від справжньої міжнародної та внутрішньої картини подій через поширення інформації про агресивну, експансіоністську політику Заходу. Результатом чого, стало широке визнання, принаймні публічно, версії реальності, схваленої російською державою. Одним з вагомих наслідків стала тенденція російського керівництва поширювати та вірити у власну пропаганду [7; 8]. Таким чином, активна діяльність у сфері стратегічних комунікацій РФ, що закріплена на рівні національних політичних документів, дозволяє забезпечувати систематичний контроль над зовнішніми та внутрішніми інформаційними потоками через координацію діяльності федеральних органів влади, приватних компаній та громадських організацій.

У рамках аналізу російських пропагандистських кампаній, важливо враховувати, що цей процес почався завдовго до 2014 р., зокрема, теорія зіткнення цивілізацій,

запропонована С. Хантінгтоном, стала інструментом російської політичної еліти для зосередження уваги на культурних відмінностях між Заходом і православною цивілізацією Сходу, оскільки публічне обговорення концепції зіткнення цивілізацій та діалогу між цивілізаціями часто з'являлися у виступах російських політиків упродовж 2004–2007 рр. Додамо, що у контексті формування Євразійського економічного союзу відбувається переосмислення концепція євразійства, в якій Україні відводиться російськими експертами одна з важливих ролей. На думку євразійців, Україна є «полем битви титанів», де відбувається боротьба за вплив, тому ініціатива Східного партнерства розглядається як засіб для НАТО, США, ЄС викреслити Україну з Євразії. Зокрема, РФ звинувачує НАТО і Захід у подвійних стандартах, що проявляються в порушенні обіцянки Альянс не розширюватися на Схід Європи, не будувати військову інфраструктуру поблизу кордонів Росії або не розгорнути постійні війська. На рівні зовнішньої інформаційно–пропагандистської кампанії Росія постійно використовує поняття «історичної присутності» для «узаконення» російських інтересів і діяльність на територіях, де росіяни були історично присутні [8].

Ключові повідомлення, які при цьому використовуються РФ для впливу на зовнішню та внутрішню аудиторію зосереджені на соціально–економічних проблемах залежності України від Росії; нездатності української держави забезпечити добробут своїх громадян; радикалізації опозиції; відсутності внутрішнього громадського порядку і безпеки, що виправдовує формування проросійських груп у Східній Україні [8]. Таким чином, діяльність у сфері стратегічних НАТО має бути спрямована на адаптацію до інформаційних переваг над військовою силою, оскільки ефективне управління інформацією дозволяє здійснювати не лише вплив на зовнішньополітичну діяльність міжнародних акторів, але й на їх фінансово–економічну взаємодію.

На думку фахівців, стратегію, що Росія використала в Україні, може бути реалізована в інших державах, які мають великі російські громади та які є об'єктами російських інформаційних кампаній. Такі інформаційні кампанії, підтримувані військовими засобами легше здійснювати на територіях, близьких до Росії, що дозволяє використати тактику залякування через базування значних військових сил поблизу кордону відповідної країни, а також забезпечуючи поставку обладнання та інших ресурсів для спеціальних операцій. Це особливо відноситься до країн, які не є членами НАТО і, отже, не є учасниками Вашингтонського договору [8].

З огляду на необхідність забезпечення належного рівня національної безпеки держави, у 2015 р. була підписана Дорожня карта партнерства у сфері стратегічних комунікацій між секретарем Ради національної безпеки й оборони України О. Турчиновим і Генеральним секретарем НАТО Є. Столтенбергом. Партнерство у сфері стратегічних комунікацій було започатковано на офіційний запит Ради національної безпеки і оборони України до департаменту публічної дипломатії НАТО з метою підтримки української влади в сфері стратегічних комунікацій та надання відповідних консультацій. Партнерство також передбачає сприяння розвитку культури стратегічних комунікацій України на

інституціональному рівні, підтримку тісної співпраці між країнами та розширення діяльності українських громадських організацій [9].

Відзначимо, що серед цілей партнерства у сфері стратегічних комунікацій на стратегічному рівні виокремлено допомогу українській владі в розробці, управлінні і реагуванні на поточні та майбутні виклики безпеки через формування національної стратегії стратегічних комунікацій, що впроваджується урядом. На оперативному рівні виділено проведення тематичних семінарів і тренінгів для українських посадовців з метою сприяння розумінню сутності стратегічних комунікацій. Партнерство також передбачає розвиток системи аналізу та моніторингу громадської думки [9]. У документі визначено положення, що спрямовані на створення цілісного підходу до сфери комунікацій з боку українського уряду та забезпечення довіри до національної комунікативної політики. На практичному рівні, партнерство передбачає консультативну підтримку українського уряду для розширення комунікаційних можливостей, оскільки партнерство у сфері стратегічних комунікацій має велике значення як для НАТО, так і для України, так як Україна визнає важливість використання стратегічних комунікацій для удосконалення національної доктрини з питань інформаційної безпеки [10].

Дорожня карта була розроблена для підвищення рівня співпраці через поєднання національних стратегічних цілей, державної політики та реформ, що проводяться урядом України. Структура дорожньої карти є ще одним кроком для зміцнення партнерства НАТО з Україною в оборонній сфері. Зауважимо, що пріоритетом України є реформування збройних сил відповідно до стандартів НАТО, що дозволить сформувати належну систему стратегічних комунікацій України для підтримки та забезпечення національних інтересів на міжнародній арені. Заходи партнерства у сфері стратегічних комунікацій підтримуватимуть та сприятимуть розвитку здатності України здійснювати ефективні внутрішні та зовнішні комунікації, а також допоможуть забезпечити тісну взаємодію між зацікавленими урядовими та неурядовими акторами [10].

Відповідно до політики стратегічних комунікацій НАТО, поняття зв'язків з громадськістю та публічної дипломатії мають багато спільних ознак, зокрема публічна дипломатія визначається комунікація з громадськістю та інформаційно–пропагандистські зусилля, спрямовані на підвищення обізнаності і налагодження взаєморозуміння і підтримки політики, операцій і діяльності НАТО, в коротко–, середньо– і довгостроковій перспективі, на додаток до національних зусиль країн–партнерів НАТО. Беручи до уваги, що під цивільними зв'язками з громадськістю розуміють громадянську участь через засоби масової інформації з метою інформування громадськості про політику, операції і діяльність НАТО. Таким чином, комунікації використовують для інформування громадськості про політику та операції НАТО, щоб заручитися розумінням і підтримкою громадськості [11].

Додамо, що зарубіжні дослідники стверджують, що частина комунікаційної діяльності держави або міжнародної організації у світі більшою мірою можна назвати зв'язками з громадськістю, а ніж публічною дипломатією, що передбачає тісну взаємодію

громадськості та уряду, а також підтримку зовнішньою та внутрішньою аудиторією урядових ініціатив. Таким чином, існує необхідність визначити і зрозуміти кожен елемент стратегічних комунікацій окремо, перш ніж інтегрувати їх в концепції, політику або стратегії [11].

Директор Центру передового досвіду з питань стратегічних комунікацій НАТО Я. Сартс наголошує, що у сьогоdnішньому мінливому інформаційному середовищі важливо мати інституцію, що здатна вирішувати проблеми реагування НАТО на зростаючі виклики та сприяти успішній реалізації єдиної політики організації. Експерт зауважує, що Центр передового досвіду з питань стратегічних комунікацій НАТО є установою, яка здатна здійснювати регулярний аналіз сучасного комунікаційного середовища і технологій, що впливають на політичні процеси, а також визначати подальшу комунікаційну політику НАТО [12].

Головнокомандувач об'єднаними збройними силами НАТО в Європі з 2009 по 2013 рр. Д. Ставрідіс зазначає, що в ХХІ ст. замість того, щоб будувати стіни для створення безпечних зон, потрібно налагоджувати комунікацію між міжнародними акторами за допомогою соціальних медіа. Так як стратегічні комунікації дозволяють протистояти загрозам сучасного глобального суспільства, які включають піратство, кіберзлочинність, тероризм. Крім того, розробка комплексного підходу до стратегічного планування є важливим елементом розвитку військового потенціалу Альянсу [13].

Представник відділу публічної дипломатії НАТО Г. Нігус, у своїй промові на Київському міжнародному комунікаційному форумі 2015 р., акцентує увагу на тому, що НАТО знаходиться у новому комунікаційному середовищі через значні зміни у сфері безпеки як на сході, так і на півдні від Альянсу. Наразі міжнародні актори активно використовують комунікацію як зброю, а тому комунікаційна діяльність має стати невід'ємною складовою планування зовнішньої політики, де враховуються інтереси конкретної цільової аудиторії. Для НАТО – це означає поєднання публічної дипломатії і зв'язків з мас-медіа як у політичному, так і у військовому вимірі організації. Г. Нігус зазначає, що НАТО значно збільшила свою присутність у медіапросторі через поширення інформації про свою діяльність у соціальних медіа та за допомогою телеканалу НАТО, що дозволяє підвищити ефективність взаємодії з зовнішньою аудиторією. При цьому класичні методи, такі як виступи та інтерв'ю, конференції і семінари або ж відвідування штаб-квартири НАТО залишаються не менш важливими, ніж раніше [14].

Висновки. У сучасному світі активне використання комунікативних технологій є невід'ємною складовою зовнішньополітичної діяльності як держав, так і міжнародних організацій. У цьому контексті НАТО є прикладом міжнародної організації, яка активно використовує можливість стратегічних комунікацій з метою інформування, координації та підтримки рішень і дій Північноатлантичного альянсу. Модель стратегічних комунікацій НАТО передбачає скоординоване використання комунікативних технологій для підтримки політики, операцій та досягнення цілей організації. До головних функціональних характеристик даної моделі належить активна участь НАТО в інформаційному просторі, з використанням соціальних медіа і доступних

комунікаційних платформах, для поширення важливих повідомлень та оцінки громадської думки і моніторингу мас-медіа. Центр передового досвіду з питань стратегічних комунікацій НАТО виступає актором, що сприяє зміцненню співпраці та розвитку потенціалу НАТО в сфері стратегічних комунікацій. При цьому Україна виступила ініціатором підписання Дорожньої карти партнерства у сфері стратегічних комунікацій з метою удосконалення власної інформаційної політики в умовах ведення гібридної війни.

Список використаних джерел

1. NATO Strategic Communications Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf>
2. Cornish P. Strategic Communications and National Strategy / P. Cornish, J. Lindley-French, C. Yorke // A Chatham House Report – September 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/178465>
3. US Department of Defense: Report on Strategic Communication [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/dod/dod_report_strategic_communication_11feb10.pdf
4. NATO's Strategic Communications concept and its relevance for France [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/technical_reports/2010/RAND_TR855.2.pdf
5. NATO Strategic Communications Centre of Excellence [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stratcomcoe.org/audited-annual-report-2015>
6. Main projects and activities in 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stratcomcoe.org/program-work>
7. Giles K. Handbook of Russian Information Warfare [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=995>
8. Analysis of Russia's information campaign against Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stratcomcoe.org/analysis-russias-information-campaign-against-ukraine-1>
9. Strategic Communications Partnership Road Map between the National Security and Defense Council of Ukraine and the NATO International Staff [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/nato/files/Roadmap_Eng.pdf
10. Nemyliwska N. NATO, Ukraine will cooperate to improve strategic communications [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/nato-ukraine-will-cooperate-to-improve-strategic-communications-399605.html>
11. Academic journal «Defence Strategic Communications» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stratcomcoe.org/academic-journal-defence-strategic-communications-vol1>
12. Experts support Latvia's initiative to establish NATO Centre of Excellence for Strategic Communication [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sargs.lv/Zinas/Military_News/2013/06/06-01.aspx#lastcomment
13. Ruston S. NATO Admiral Says the Future of Global Security is Strategic Communication [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csc.asu.edu/2012/08/03/nato-admiral-says-the-future-of-global-security-is-strategic-communication/>
14. Нігус Г. Комунікації в період інформаційної війни – підхід НАТО // Нігус Г. Комунікації в період інформаційної війни – підхід НАТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/09/4/7037823/>

Sydorenko I. S., PhD student at the Department of International Information, Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), sydorenkoirina593@gmail.com

NATO strategic communications practice

The article analyzes the effectiveness of the practice of using strategic communications to deal with foreign policy and security issues on the example of NATO which defines strategic communications as a tool to inform, coordinate and support the decisions and actions of the North Atlantic Alliance. The main functional characteristics of NATO's Strategic Communications model which provides effective international communication are described in the article.

Keywords: strategic communications, public diplomacy, foreign policy interests, information operations, NATO.

* * *